

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

КАЧЕСТВО И ЕФЕКТИВНОСТ

РАЗВИТИЕ НА
ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ

ПРОУЧВАНЕ СРЕД ПРЕДСТАВИТЕЛИТЕ НА ОСНОВНИТЕ ЦЕЛЕВИ ГРУПИ И ЗАИНТЕРЕСОВАНИТЕ СТРАНИ

В периода юни-юли 2020 г. в рамките на проект „Качество и ефективност“, договор BG05M9OP001-3.020-0001-C01, е извършено представително проучване сред представителите на основните целеви групи и заинтересованите страни: обучаващи се лица, лицензирани ЦПО и ЦИПО, работодатели, работодателски организации, институции, имащи пряко отношение към професионалното обучение – НАПОО, АЗ, МТСП и МОН.

Представяме обобщени резултати от проучването.

Състояние на професионалното обучение през мнението на различните целеви групи

Проучването сред обучаващите се в центровете за професионално обучение лица показва висока удовлетвореност от курсовете, в които хората са участвали. Програмата отговаря на очакванията им, съотношението на часовете, предвидени за теория и практика по тяхна преценка е оптимално. Анкетираният имат високо мнение за преподавателите, прилаганите от тях методи, използваните материали, базата и цялостната организация на курсовете.

Близо 90 % от обучаваните лица изразяват увереност и се чувстват подготвени за работа в реална работна среда след преминалото обучение

За избора на професия най-голямо значение е имала възможността за сигурна реализация на пазара на труда, като близо 50% от лицата включени в обученията, очакват в резултат на обучението да си намерят нова работа, а 34% да повишат личните си доходи. При избора на обучаваща институция, решаващи се оказват знанията и уменията, които ще бъдат усвоени по време на курса.

При проучването сред Центровете за професионално обучение /ЦПО/ сред проблемите с най-голяма тежест близо половината от анкетираният центрове са посочили: твърде много административни изисквания, висока цена на качествения курс и различното ниво на качеството, осигурявано в отделните ЦПО. С не по-малко гласове е посочен проблемът, че по-голяма част от бизнеса не желае да взема участие в обучителния процес, което влияе както на качеството, така и на реализацията на завършилите.

Като очертаваща се тенденция се посочва намаляващият интерес към предлаганите от ЦПО услуги, както и „девалвирането“ на стойността на документите за професионална квалификация.

Същият проблем са споделили в проучването и Центровете за информация и професионално ориентиране /ЦИПО/, които посочват, че основната пречка пред функциониране на системата е липсата на нагласа в обществото за потребност от професионално ориентиране. Поради тази причина центровете не могат да разчитат на приходи от консултиране и трудно могат да функционират самостоятелно.

Предложенията на ЦИПО за промяна на системата на професионалното ориентиране са насочени към: въвеждане на тестове за кариерно ориентиране на по-ранен етап;

НАЦИОНАЛНА АГЕНЦИЯ
ЗА ПРОФЕСИОНАЛНО
ОБРАЗОВАНИЕ И
ОБУЧЕНИЕ

www.eufunds.bg

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА
И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА

Проект „Качество и ефективност“, договор BG05M9OP001-3.020-0001-C01, се изпълнява от Националната агенция за професионално образование и обучение, в партньорство с Министерството на труда и социалната политика и Агенцията по заетостта, по процедурата „Подобряване качеството и ефективността на услугите за професионално обучение“, финансирана от Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд.

регламентирани на възможността за сътрудничество между училищата и ЦПО; удължаване на продължителността на професионалното ориентиране по програмите за заетост; разширяване на възможностите за признаване на неформално придобити умения и др.

50 % от **работодателите** взели участие в проучването отговарят, че не са запознати със системата за професионално обучение в лицензираните ЦПО. Недостатъчната запознатост се отразява и в даването на умерено положителна оценка по отношение на обучението в центровете.

Работодателите открояват липсата на връзка с потребностите на бизнеса и слабото ниво на включването му в процеса като най-сериозни проблеми пред системата за професионално обучение в центровете. 34% от анкетираните работодатели смятат, че придобитите умения не са актуални и не съответстват на потребностите на бизнеса, а близо една трета посочват, че бизнесът не взема участие в процеса на обучение. В същото време обаче повече от 70 % заявяват, че не биха участвали и не биха се ангажирали с разработване на ДОС, учебни програми и задания за изпити по професии в тяхната сфера, което създава известно противоречие.

Документите за професионална квалификация, издавани от ЦПО, се ползват със сравнително по-слаба степен на доверие сред работодателите. Само 27 % от тях при наемане на нов служител биха се доверили на документи за квалификация, придобити в ЦПО. Работодателите извеждат като проблем и различното ниво на качеството на професионалното обучение, което отделните ЦПО осигуряват.

Проучването сочи още, че работодателите са по-склонни да подкрепят обучение за придобиване на професионална квалификация на служител, който работи вече при тях, отколкото да наемат на работа лице в процес на обучение.

Към дуалната система на обучение бизнесът има по-скоро положително отношение. За 40% тя е донякъде ефективна, а други 14% я намират за много ефективна. Резултатите сочат обаче, че приблизително всеки трети от работодателите не разбира какво стои зад термина дуална система на обучение. Това затвърждава мнението, че системата се нуждае от допълнително популяризиране сред бизнеса. Най-голямата пречка за работодателите да се включат в процеса на дуално обучение се оказва липсата на време, споделено от 40% от попълните въпросника, както и липсата на подходящи служители за наставници на лица в процес на обучение и вече посочената слаба запознатост със спецификите на системата.

Работодателските организации като цяло отчитат подобрение на системата за професионално образование и обучение, дължащо се на подобреното взаимодействие на институциите, актуализирането на програмите и образователните стандарти.

Като основни пречки пред системата на ПОО те открояват остарялата материална база, недостатъчния интерес към професионалното образование и обучение, квалификацията на преподавателите и недостатъчно активната роля на бизнеса. Като проблем пред функционирането на центровете за професионално обучение се посочва слабата мотивация на обществото за учене през целия живот, което прави центровете зависими от финансиране на дейността им с публични средства по програми и проекти.

Система за сравняване на качеството на професионалното обучение в ЦПО

Система за сравняване на качеството на професионалното обучение, предоставяно от различни доставчици е другият фокус, изследван в проучването. Участниците в проучването считат, че с най-голяма тежест при сравняване трябва да бъдат три групи индикатори:

- ✓ Индикатори, свързани с последваща реализация - дял на намерилите работа по специалността, приложение на уменията и други. Този индикатор е посочен като най-

важен от 51% от ЦПО, посочен е като основен и от работодателите и работодателските организации;

- ✓ Индикатори, свързани с оценките на обучаваните лице - успех от изпити, брой преминали с максимален брой точки и други;
- ✓ Индикатори, свързани с качеството на преподавателския състав (допълнителна квалификация на преподавателите и други).

Представителите на ЦИПО са положително настроени към изграждането на система за сравняване и класиране, но не очакват, че това ще окаже пряк ефект върху тяхната работа.

Работодателските организации подкрепят идеята за изграждане на такава система, но са на мнение, че индикаторите трябва да бъдат подбрани внимателно, така че в максимална степен да гарантират обективност.

Представителите на институциите са категорични, че евентуалното въвеждането на система за сравнение между ЦПО относно качеството на предоставяното обучение трябва да бъде много внимателно обмислено, за да не се допусне демотивиране и отпадане от пазара на част от работещите центрове. Институциите също подкрепят необходимостта от включване в индикаторите на реализацията на обучените лица на пазара на труда и тяхното кариерно израстване.

Информационната система на НАПОО

Данните сочат, че всички участници в проучването гледат положително на информационната система на НАПОО, като предоставяща добри функционалности и даваща възможност за надграждане с модули, отнасящи се до почти всички съществени аспекти и дейности от функционирането на центрове за професионално обучение.

Отправени са редица препоръки, които биха могли да доведат до подобряване на информационната система. С най-голяма тежест сред тях са въвеждането на нови модули: за организация на обучението по част от професия, на обучението за придобиване на правоспособност; за самооценяване на качеството от ЦПО; за измерване на удовлетвореността на обучаваните, както и за проследяване на тяхната реализация след завършване.

Има предложения и за създаването на функционалности за улесняване на кандидатите за обучение, модул за организиране на изпити и за валидиране, както и на възможност за сравняване на показателите на ЦПО с резултата от самооценката. Подкрепя се широко разработването на модул за професионално ориентиране, който да е адаптиран към потребителите и широко популяризиран. Част от участниците предлагат в ИС на НАПОО да има и модул за дистанционно обучение.

На дневен ред се поставя и въпроса с интегрирането на информационните системи на различните институции. Над две трети от ЦПО желаят да има възможност за интегрирането на данни от МОН и Агенцията по заетостта в информационната система на НАПОО, което ще облекчи тяхната работа. Такова интегриране на системите на НАПОО и АЗ съществува и сега, но не всички данни са обект на служебен обмен.

Мониторинг и контрол на професионалното обучение в ЦПО

Необходимо е да се изгради цялостен подход за управление на качеството в ПОО на системно и институционално ниво. За целта е необходимо да се актуализират или създадат нови нормативни документи, с които да се въведат механизъм за мониторинг на поставените цели, свързани с качеството, и отразяването им в цялостната политика за ПОО, да се актуализира механизма за контрол на качеството,. Това означава да се синхронизират всички елементи – държавни образователни стандарти, учебно

съдържание, учебни планове и програми, национални изпитни програми, методи на оценяване, въвеждане на съвременни форми на обучение.

Механизмът за контрол на качеството на ПОО трябва да се приведе в съответствие с препоръките на ЕК, като се допълнят индикаторите, които понастоящем не се измерват (напр. Реализация на завършилите ПО). Това би могло да стане като се надгради съществуващата в момента система за самооценка, с която предоставящите ПОО са вече запознати, като се разработи механизъм за оценка на качеството със съответните индикатори и се определят институциите, които отговарят за тази оценка.

Въпросниците, отговорите, едномерни и двумерни разпределения на отговорите, както и списъци на попълнените анкетите и участвали във фокус-групите са налични в НАПОО.

Информацията в материала е на база доклад на ДЗЗД Качество и ефективност (изпълнител по договор с НАПОО № РД-23-6/14.05.2020 г.), представен в изпълнение на обществена поръчка с предмет: „Анализ и актуализиране на съществуващия модел на дейностите за мониторинг и контрол на качеството на услугите за професионално обучение в ЦПО и разработване на нов модел за мониторинг на усвоените компетенции на завършилите професионално обучение“ по проекта „Качество и ефективност“, договор BG05M9OP001-3.020-0001-C01 от 08.01.2020 г. на Оперативна програма „Човешки ресурси“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд.